

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В МІЖДЕРЖАВНИЙ ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

А.А. Олешко, канд. екон. наук,
Національний університет ДПС України

Постановка проблеми. Добробут та економічне зростання національних держав залежать не стільки від їх зручного геополітичного та географічного положення, наявності природних ресурсів – хоча ці чинники є вкрай важливими, скільки від рівня та потенційних можливостей інноваційного розвитку.

Усі без винятку розвинені країни світу досягли високого рівня економічного розвитку за рахунок вираженої інноваційної політики та державного стимулювання інноваційних процесів.

В Україні перехід до інноваційної моделі економічного розвитку, що передбачає розбудову економіки знань, інформаційного суспільства, проведення технологічної модернізації промисловості, нарощування наукового потенціалу та прискорений розвиток високотехнологічних виробництв, відбувається вкрай повільними темпами. Через непослідовність проведення інноваційної політики за роки незалежності не тільки не реалізована стратегія нарощування інноваційного потенціалу, а й поглиблені процеси технологічного відставання від розвинених країн світу, що створює реальні загрози перетворення України на сировинний придаток країн-новаторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам інноваційного розвитку України в контексті глобальних процесів присвячені роботи таких вітчизняних вчених як А. Гальчинський, В. Гесць, Б. Маліцький, В. Семиноженко, В. Соловійов, Ю. Пахомов, Л. Федулова, В. Шевчук та ін. В умовах переходу до постіндустріального суспільства та, відповідно, шостого технологічного укладу відбувається формування єдиного диференційованого глобального науково-технічного простору [1]. Тому сильні позиції країни у світогосподарських інноваційних процесах визначатимуть рівень її конкурентоспроможності. На думку вітчизняних вчених, рівноправна інтеграція України в міжнародний простір у середньо- та довгостроковій перспективі є результатом використання інноваційної складової, що передбачає підвищення ролі науки як впливового інституту в мережі соціально-економічних відносин [2].

Мета статті – аналіз позиціонування України в світогосподарських інноваційних процесах та визначення напрямів її інтеграції в міждержавний інноваційний простір.

Протягом останніх років позиції України в світогосподарських інноваційних процесах суттєво не поліпшуються. За рейтингом рівня науково-технічного та інноваційного розвитку, отриманого на основі використання індикаторів Європейського інноваційного табло, Україна належить до країн останньої – четвертої групи «країн, що наздоганяють», залишивши попереду «країни-лідери» (Швеція, Фінляндія, Японія, США, Німеччина та ін.),

Визначено позиції України в світогосподарських інноваційних процесах. Запропоновано ключові напрями інтеграції України в міждержавний інноваційний простір країн СНД та Європейський інноваційний простір.

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток, науково-технічний розвиток, міждержавний інноваційний простір, Європейський інноваційний простір.

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

«країни-послідовники» (Велика Британія, Ізраїль, Франція, Нідерланди та ін.) та «країни-помірні новатори» (Норвегія, Італія, Литва, Естонія та ін.).

За результатами рейтингу глобальної конкурентоспроможності 2012–2013 років, проведеного Всесвітнім економічним форумом, Україна належить до країн, що знаходяться на стадії переходу від факторно-орієнтованих до орієнтованих на ефективність економік. За рівнем технологічного розвитку Україна посіла 82-ге місце, поліпшивши свої позиції порівняно з 2010–2011 роками лише на 1 пункт, а за рівнем інно-

вативності – 58-ме місце плюс п'ять позицій (див. таблицю).

Загалом початкова межа інноваційної моделі світової економіки визначається на рівні 40% інновативності, а за показником наукоємності ВВП – не нижче 2,5%. Натомість інновативність вітчизняної економіки не перевищує 10–12%, а наукоємність ВВП останніми роками становить менше ніж 0,9% [5]. Отже, входження України в групу країн, орієнтованих на інновативність, протягом найближчого десятиліття є неосязним навіть за оптимістичним сценарієм.

Таблиця. Позиції України за інноваційною та технологічною складовими глобальної конкурентоспроможності*

Складова	Рейтинг		
	2012–2013	2010–2011	2008–2009
<i>Технологічна готовність, у тому числі:</i>	82	83	80
Доступність найсучасніших технологій	96	92	90
Використання технологій на рівні підприємства	82	96	97
Трансфер прямих іноземних інвестицій та технологій	124	124	116
Користувачі Інтернету	92	70	71
Кількість користувачів високошвидкісного Інтернету	69	71	66
Інтернет-зв'язок	77	96	-
<i>Інновативність, у тому числі:</i>	58	63	62
Інноваційна спроможність	42	37	32
Якість послуг науково-дослідних інститутів	72	68	56
Витрати компаній на дослідження та розвиток	75	69	68
Співробітництво між університетами та реальним сектором економіки з приводу наукових досліджень	70	72	64
Закупівля державою високотехнологічних продуктів	112	112	85
Наявність вчених та інженерів	51	53	50
Кількість патентів (статистичні дані)	71	64	64

* Складено за [3, 4].

За таких умов, на думку автора статті, вкрай важливою є реалізація інноваційної політики на засадах інтеграції в міждержавний інноваційний простір, що дозволить підвищити рівень інновативності економіки за рахунок використання прогресивного досвіду інших країн та можливості його імплементації в народногосподарському комплексі.

Сучасна інноваційна політика України передбачає два ключові інтеграційні напрями: перший – інтеграція у форматі Співдружності Незалежних Держав; другий – інтеграція в Європейський інноваційний простір.

Інтеграційні процеси України у форматі СНД реалізуються на основі Стратегії економічного розвитку Співдружності Незалежних Держав на період до 2020 року [6]. Відповідно до Стратегії міждержавна інноваційна співпраця держав – учасників СНД передбачає:

- створення міждержавного інноваційного простору з об'єднанням ресурсів національних інноваційних систем, що надасть системного характеру інноваційному розвитку та сприятиме спільному використанню науково-технічних розробок та винаходів;

- посилення інноваційної компоненти економічного зростання на засадах формування національних інноваційних систем та міждержавних інноваційних проєктів;

- впровадження заходів щодо створення імпортозаміщуваних виробництв в окремих сегментах економіки;

- збільшення частки галузевої, академічної та вузівської науки у системах науково-технічних та інноваційних фондів;

- формування повноцінного ринку на-но- та біохімічної продукції, нових матеріалів та лікувальних засобів.

Загалом реалізація Стратегії дозволить досягти у 2020 році зростання реального ВВП країн СНД у 2,4–2,7 рази; зростання обсягу торгівлі між країнами – у 2,5–3 рази; зростання продуктивності праці – у

2,5–3 рази; зниження енергоємності на одиницю ВВП – на 70%; збільшення витрат на науку (на кінець періоду) до 3–4% від обсягу ВВП, на освіту – до 5–6% від обсягу ВВП, на охорону здоров'я – до 5–6% від обсягу ВВП; зростання частки країн СНД у світовій економіці – на 4,5–5%; зростання реальних доходів на душу населення – у 3,3–3,7 рази.

Перспективним напрямом співпраці з країнами СНД є участь України в Міждержавній програмі інноваційної співпраці країн-членів Співдружності Незалежних Держав на період до 2020 року [7]. Основна мета цієї програми – створення умов для підвищення глобальної конкурентоспроможності економіки держав СНД, її трансформації у соціально орієнтовану економіку знань, реалізації пріоритетів економічного розвитку в інноваційній сфері на засадах ефективної взаємодії національних інноваційних систем в інтегрованому інноваційному просторі, утвердження міжнародного авторитету СНД як одного зі світових центрів технологічного лідерства.

Програмою передбачається реалізація таких завдань:

- утворення міждержавного інноваційного простору, що об'єднуватиме можливості національних інноваційних систем;

- розвиток міждержавної кооперації в інноваційній сфері;

- мобілізація і розвиток науково-технологічного потенціалу;

- розвиток системи кадрового забезпечення міждержавної інноваційної співпраці;

- спільне ефективне використання та розвиток інноваційної інфраструктури;

- розвиток системи міждержавного регулювання інноваційної діяльності.

Пріоритетними в науково-технологічному розвитку міждержавної інноваційної співпраці у форматі СНД у довгостроковій перспективі можуть стати такі напрями: освоєння сучасних інформаційних технологій та розвиток інформацій-

ної інфраструктури на основі систем супутникового та оптоволоконного зв'язку; розвиток нанотехнологій та створення наноматеріалів із заданими якостями; розвиток біотехнологій, генної інженерії, які забезпечуватимуть ефективність охорони здоров'я, АПК, фармакологічної, харчової та інших видів промисловості; використання технологій регенерації тканин; розвиток сонячної, вітрової, водневої енергетики та інших відновних джерел енергії; розвиток комплексу технологій ядерного циклу; розвиток лазерних технологій; комплексний розвиток ракетно-космічної промисловості; розвиток цивільної авіації; розвиток сучасних транспортних технологій з метою підвищення швидкості та надійності комбінованих перевезень; впровадження сучасних технологій із забезпечення житлового будівництва та модернізації ЖКГ; модернізація невиробничої сфери на основі сучасного обладнання; підвищення якості оточуючого середовища на основі сучасних «чистих» технологій; розвиток технологій моніторингу оточуючого середовища, попередження природних та техногенних катастроф, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Другий напрям зовнішньоекономічної інтеграції України – інтеграція в Європейський інноваційний простір.

У Лісабонській стратегії як ключовому документі Європейського Союзу виділено такі пріоритети інноваційної політики: поліпшення інноваційного середовища; стимулювання ринкового попиту на інновації і використання концепції «лідуючих» ринків; стимулювання інновацій у державному секторі; посилення регіональної інноваційної політики.

Стратегією інтеграції України до Європейського Союзу визначено курс на розвиток національної економіки за інноваційною моделлю, відповідно до якої головним джерелом економічного зростання мають стати нові наукові знання та процеси їх розширеного продукування і комерціалізації. Участь України в європей-

ських інтеграційних процесах можлива у межах Сьомої рамкової програми з наукових досліджень і розвитку технологій на 2007–2013 рр. «Будівництво Європейського дослідницького простору знань для зростання». Програмою передбачено широкі можливості для міжнародної співпраці, що дає можливість українським науково-дослідним організаціям брати участь у конкурсах програми з метою отримання фінансування для реалізації спільних науково-дослідних проектів за всіма тематичними розділами і напрямками.

Програма «Співробітництво», що є складовою Сьомої рамкової програми, сприяє спільним дослідженням в країнах-партнерах за допомогою проектів міжнаціональних консорціумів промислових та наукових співтовариств. При цьому виділено десять дослідницьких пріоритетів: здоров'я; продукти харчування, сільське господарство та біотехнології; інформаційні та телекомунікаційні технології; нанонауки, нанотехнології, нові матеріали та технології; енергетика; навколишнє середовище; транспорт; соціально-економічні та гуманітарні науки; космос; безпека. У Рамковій програмі можуть брати участь і організації, і окремі спеціалісти: дослідні групи при університетах або дослідні організації; інноваційні компанії; малі та середні підприємства; урядові структури; науковці-початківці; досвідчені науковці; міжнародні дослідні установи.

Водночас слід зазначити, що розширення інноваційної співпраці з країнами ЄС прямо залежить від підписання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Загалом орієнтація європейської та пострадянської інноваційної стратегії на розширення горизонтальної координації інноваційної політики та посилення її регіонального рівня дозволить Україні зміцнити свої інноваційні позиції лише за умови впровадження системи ефективного управління інноваційним розвитком.

Висновки. Участь України у міждержавному інноваційному просторі, що передбачає об'єднання ресурсів національних інноваційних систем, сприятиме спільному використанню науково-технічних розробок та винаходів, реалізації спільних інноваційних проєктів, що дозволить підвищити рівень конкурентоспроможності національної економіки.

Ключовим питанням інноваційної політики в умовах зовнішньоекономічної інтеграції є пошук ніші в міжнародному інноваційному середовищі, визначення таких напрямів інноваційної діяльності, які забезпечать виробництво високотехнологічної продукції та надання інноваційних послуг з вищим рівнем доданої вартості, ніж у країнах-конкурентах.

Література

1. Соловйов В. Національна стратегія інноваційного розвитку в глобалізованому світі: елементи концепції // Наука та інновації. – 2009. – № 3. – С. 16–22.
2. Новий курс: реформи в Україні 2010–2015. Національна доповідь / За заг. ред. В. М. Гейця. – К.: НВЦ НБУВ, 2010. – 232 с.
3. Конкурентоспроможність України: оцінка Всесвітнього економічного форуму (за Звітом про глобальну конкурентоспроможність 2010–2011). – www.bank.gov.ua
4. Global Competitiveness Report 2012–2013. – <http://reports.weforum.org/>
5. Науково-технічна діяльність: потенціал, результативність, комерціалізація результатів наукових досліджень: Монографія / За ред. Т.В. Писаренко. – К.: УкрІНТЕІ, 2011. – 224 с.
6. Стратегія економічного розвитку Співдружності Незалежних Держав на період до 2020 року / Затверджена рішенням Ради голів урядів СНД 14.11.2008. – <http://www.cis.minsk.by>
7. Межгосударственная программа инновационного сотрудничества государств – участников СНГ на период до 2020 года: Предварительный проект. – <http://www.cis.minsk.by>

А.А. Олешко   ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В МЕЖГОСУДАРСТВЕННОЕ ІННОВАЦІЙНЕ ПРОСТРАНСТВО

Определены позиции Украины в мировых хозяйственных инновационных процессах. Предложены ключевые направления интеграции Украины в межгосударственное пространство стран СНГ и Европейское инновационное пространство.

КОРОТКО

КОРОТКО КОРОТКО КО

Впервые за всю свою 800-летнюю историю знаменитый Кембриджский университет выпустил облигации

В настоящее время все активы вуза оцениваются в 4 млрд фунтов стерлингов – это 6,4 млрд долларов.

Кембридж потратит деньги на строительство новой лаборатории по исследованию стволовых клеток, а также на новые общежития для аспирантов.

Всего в мире сегодня только 12 университетов имеют подобный рейтинг. Десять из них расположено в США, а два остальных – в других странах мира: это, собственно, Кембридж и Сингапурский университет.

Независимые специалисты в области фондовых рынков уже говорят, что самые богатые университеты мира в ближайшее время все чаще и чаще будут прибегать к выходу на фондовый рынок для того, чтобы получить возможности для инвестирования. Для студентов в перспективе это может обернуться дальнейшим ростом стоимости обучения в самых именитых высших учебных заведениях мира. Так, в этом году на фондовый рынок выйдет еще как минимум один британский вуз – De Montfort University.